

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA "1 DECEMBRIE 1918" DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
(REZUMAT)**

**Conducător de doctorat,
Prof. univ. dr. Sorin Briciu**

**Doctorand,
Dănescu Andreea Cristina**

**ALBA IULIA
2013**

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA "1 DECEMBRIE 1918" DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE**

**VALENȚE COGNITIVE ALE CONTROLULUI INTERN AL
RAPORTĂRIILOR FINANCIARE ÎN MODELAREA
COMPORTAMENTULUI INVESTIȚIONAL AL
BĂNCILOR**

**Conducător de doctorat,
Prof. univ. dr. Sorin Briciu**

**Doctorand,
Dănescu Andreea Cristina**

**Alba Iulia
2013**

Cuprinsul rezumatului tezei de doctorat

Cuprinsul tezei de doctorat.....	4
Cuvinte cheie.....	7
Introducere.....	7
Metodologia cercetării.....	8
Conținut succint și direcții de cercetare.....	11
Concluzii, propuneri și perspectivele cercetării.....	13
Bibliografie.....	25

Cuprinsul tezei de doctorat

Introducere	7
Capitolul 1 Identitatea băncilor și abordarea sistemică a riscurilor	18
1.1. Identitatea băncilor în contextul economic actual	18
1.1.1. Băncile în arhitectura pieței financiare actuale	18
1.1.2. Actorii sistemului bancar	20
1.1.3. Ancorarea sistemului bancar în criza financiară – explicații și cauzalitate.....	25
1.1.4. Efecte post - criză bancară.....	32
1.2. Abordarea sistemică a riscurilor bancare.....	36
1.2.1. Reacții la risc - reguli bancare prudentiale.....	36
1.2.2. Amplificatori economici ai riscurilor bancare	39
1.2.3. Amplificatori instituționali și culturali ai riscurilor bancare	41
1.2.4. Efectele riscurilor bancare – vulnerabilitatea sistemică și reacții comportamentale ale decidenților bancari.....	45
1.2.5. Harta riscurilor bancare	49
1.3. Concluzii preliminare	60
Capitolul 2 Control Intern al Raportărilor Financiare bancare - arena suport a întocmirii și publicării Situațiilor Financiare	64
2.1. Controlul intern – referențial al guvernării corporative.....	64
2.1.1 Considerente privind Controlului Intern	64
2.1.2. Modele de Control Intern consacrate	69
2.1.3. Studiu comparativ COSO – alte modele de Control Intern consacrate.....	74
2.1.4. Organigrama unui Sistem de Control Intern	78
2.2. Controlul Intern în raportarea financiară - referențial în asigurarea cerințelor de conformitate și transparență informațională	85
2.2.1. Lanțul raportării financiare bancare	85
2.2.2. Conceptualizarea Controlului Intern al Raportării Financiare bancare.....	88
2.2.3. Abordarea internațională a Controlului Intern al Raportărilor Financiare bancare Studii comparative.....	92
2.2.4. Evaluarea Controlului Intern al Raportării Financiare bancare – deficiențe de control intern	97
2.2.5. Studiu empiric privind efectele deficiențelor de control din raportarea financiară	103
2.3. Concluzii preliminare	108
Capitolul 3 Situații Financiare bancare – rezultat al prezentărilor de informații într-o abordare bazată pe risc.....	113
3.1. Cerințe și particularități bancare în întocmirea Situațiilor Financiare.....	113
3.1.1. Reglementarea contabilă a nevoii de informații.....	113

3.1.2.	Cerințe relevante de prezentare a Situațiilor Financiare bancare conforme cu IFRS	119
3.1.3.	Elemente comportamentale	121
3.1.4.	Exigențe în responsabilitatea de raportare bancară. Între un comportament economic sau un comportament de conformitate cu IFRS	125
3.1.5.	Particularități bancare și efectele acestora în prezentarea informațiilor financiare	131
3.2.	Volatilitatea informațiilor financiare bancare.....	134
3.2.1.	Transparență și credibilitate în raportările financiare bancare	134
3.2.2.	Valoarea informației financiare versus volatilitatea.....	139
3.2.3.	Riscurile prezentărilor de informații financiare bancare – denaturări de informații.....	143
3.2.4.	Profilaxia aplicată în raportarea financiară bancară.....	146
3.2.5.	Elemente –sursă reprezentative a volatilității în Situațiilor Financiare bancare	148
3.3.	Concluzii preliminare	153
Capitolul 4 Impactul reglementărilor asupra practicilor bancare europene de prezentare a informațiilor referitoare la Controlul Intern al Raportării Financiare - Studiu empiric CIRF/G20 -		163
4.1.	Considerații generale și metodologice.....	163
4.2.	Rezultatele cercetării	169
4.2.1.	Tabloul general al rezultatelor cercetării CIRF/G20.....	169
4.2.2.	Rezultatele testării ipotezelor specifice.....	171
4.3.	Perspectivile cercetării	175
Capitolul 5 Evoluția gradului de transparență privind Controlul Intern al Raportării Financiare al băncilor relevante sistemic la nivel european – Studiu empiric CIRF/EBA –		177
5.1.	Considerații generale și metodologice.....	177
5.2.	Rezultatele cercetării	192
5.2.1.	Concluzii privind comportamentul de raportare	192
5.2.2.	Tablou comparativ față de cerințele listării în SUA - dovada veridicității rezultatelor studiului.....	199
5.2.3.	Modelul aplicativ de Comunicare și Informare despre CIRF - Modelul CI/CIRF	204
5.3.	Perspectivile cercetării	213
Capitolul 6 Relația de interdependență dintre Profilul de Risc – Comportament Investițional – Controlul Intern al Raportării: Modelul balanced scorecard RIC.....		214
6.1.	Considerații generale și metodologice.....	214

6.2. Prelucrarea și interpretarea rezultatelor cercetării	235
6.2.1. Statistici descriptive	235
6.2.2. Testarea ipotezelor	244
6.2.3. Interpretarea rezultatelor.....	246
6.3. Perspectivele cercetării	251
Capitolul 7 Concluzii, propuneri și perspectivele cercetării.....	254
7.1. Concluzii.....	254
7.2. Propuneri – contribuții proprii	265
7.3. Perspectivele cercetării	266
Bibliografie	268
Lista Figurilor	282
Lista Tabelelor	286
Lista Anexelor.....	288

Cuvinte cheie

Control Intern al Raportării Financiare, Control Intern, raportare financiară, Situații Financiare, transparență, credibilitate, performanță bancară, banca, riscuri bancare, vulnerabilitate, modelul de control intern COSO, deficiențe de control intern, particularități bancare, volatilitatea informațiilor financiare, *stress testul* EBA.

Introducere

Globalizarea a reprezentat și reprezintă o provocare pentru mediul bancar. Evoluțiile din sistemul bancar european, dar nu numai, au demonstrat faptul că, în contextul dat devine tot mai greu a identifica pârghiile de susținere a așteptărilor actorilor bancari și a publicului în ceea ce privește transparența și credibilitatea bancară. Noi dificultăți au fost întâmpinate în demersul producerii de informații financiare, în realizarea responsabilităților sociale, în ieșirea din criza de identitate afirmată în ultima perioadă în mediu bancar, precum și în formularea răspunsurilor adecvate de către responsabilii corporativi bancari la cerințele solicitate de stakeholderi.

În acest context, actualitatea redundantă din economie, din sistemul bancar aduce în discuție primordialitatea dintre comportamentul liber și reglementare, dintre regulile pieței și reguli sociale, dintre control și inițiativă în contextul așteptărilor sociale ce privesc transparența și performanța. **Opozițiile semantice** și contradicțiile pe care le incumbă solicită clarificări rezultate din raționamente teoretice și practice eliberate de etichetele ideologice care predomină. Ori, pretenția de a găsi răspuns conduce spre cercetări complexe ce țin și de domeniul fundamental al contabilității, iar în cadrul acestuia rezultate relevante se pot obține aducând în ecuația cercetării **Controlul Intern al Raportărilor Financiare în dimensiunea contabilității bancare**. Aceasta pentru că, pentru a da răspuns la problemele recurente ale șocurilor sistemice de pe piețele financiare – care conduc discuția spre credibilitatea bancară - conotații aparte au **cercetările la nivelul mecanismelor de producere și prezentare a informațiilor financiare** publicate de bănci, a influenței pe care informația financiară produsă și procesul raportării financiare îl au în asigurarea transparenței și performanței bancare. Prin aceasta, se deschid noi posibilități de cercetare în contabilitatea bancară, noi orizonturi de reflexie în privința semnificației Controlului Intern al Raportării Financiare, a informațiilor prezentate în Situațiile Financiare pentru obiectivele, nevoile mediului de investiții bancar și pentru reușita procesului decizional din bănci.

În oferirea noilor perspective ale **cercetării contabile**, în prezenta teză de doctorat **”VALENȚE COGNITIVE ALE CONTROLULUI INTERN AL RAPORTĂRILOR FINANCIARE ÎN MODELAREA COMPARTAMENTULUI INVESTIȚIONAL AL BĂNCILOR”** ne-am axat pe cercetări multidisciplinare complexe cu multiple abordări economice funcționale integrate pentru a identifica multisoluții particulare în raportarea financiară cu obiective din perspectiva transparenței și performanței.

Rațiunea acestor cercetări plasate în cadrul **domeniului bancar internațional** are la bază, *în primul rând*, presiunile financiare, noile tehnologii apărute pe fundalul globalizării și internaționalizării afacerilor, îndeosebi a celor de pe piețele financiare care au crescut **gradul de vulnerabilitate sistemică** și au impus noi abordări în evitarea riscurilor, în valorificarea oportunităților. În cadrul acestora, deosebit de valoroase devin atitudinea de adaptabilitate la noile realități economice și abilitatea de a prevedea și evita pericolele.

În al doilea rând, cerințele reformelor legislative în privința standardelor și practicilor transparente pentru mediul public, dar și pentru cel privat, prin care se dorește realizarea unui mediu de control internațional la care, de fapt subscriu națiunile, domeniile de activitate afirmate în plan internațional, strâns interconectate între ele, au adus noi predicții în context. Acestea au constituit un stimul firesc pe calea conștientizării, pe cale explicită și pe cale implicită, asupra importanței mecanismelor de control intern adecvate și funcționabile din fiecare entitate economică, în vederea obținerii unei asigurări rezonabile în privința securității bunurilor de care dispune, a respectării valorilor etice, a transparenței și credibilității raportării financiare și bineînțeles a realizării obiectivelor de performanță.

*În al treilea rând, numeroase reticențe exprimate în privința Controlului Intern al Raportării Financiare, uneori învinuiri aduse acestuia ca având un rol important în propagarea crizelor financiare, au derivat procesul logic al inferenței asupra **decriptării interdependențelor actuale în care este antrenat Controlul Intern al Raportării Financiare***, iar aceasta în oferirea răspunsurilor adecvate așteptărilor investitorilor bancari în privința performanței. În identificarea interdependențelor viabile, problematica complexă a Controlului Intern al Raportării Financiare, atât din punct de vedere conceptual, cât și din punct de vedere al mecanismelor sale dedicate producerii informațiilor financiare – contabile, a constituit noi direcții de cercetare în ceea ce privește Situațiile Financiare bancare.

Aceste noi direcții de cercetare, devenite obiect al preocupărilor din ultimii trei ani, s-au concretizat în rezultate ale incursiunilor științifice teoretice și practice prin care ne-am propus a avea o abordare cognitivă asupra semnificațiilor pe care le are Controlul Intern al Raportării Financiare din care, **prin contribuțiile proprii să argumentăm opțiuni fezabile care să constituie soluții practice așteptate în raportarea financiară.**

Metodologia cercetării

Cercetarea efectuată aparține **domeniului economic**, fundamentându-se pe o hartă conceptuală în care **contabilitatea** are calitatea de furnizor al segmentului de realitate economico-socială care constituie ansamblul observațiilor de cercetat. Acestea, abordate din punct de vedere epistemologic potrivit **curentului constructivist**, reprezintă **arealul activităților bancare** cu impact asupra **practicilor contabile internaționale aflate în zona proceselor de raportare financiară din bănci**, din care nu lipsesc incidente preluate și transferate și spre audit intern, audit financiar, guvernanta corporativă, management preponderent contabil, finanțe, etică, analiză economico - financiară, statistică, econometrie.

Raportându-ne la cele mai avansate experiențe europene și internaționale am urmărit **două paliere de cercetare**, unul teoretic - destinat însușirii stadiului actual al cercetărilor efectuate pentru scopul declarat în literatura de specialitate - iar altul destinat gândirii empirice în care raționamentul profesional născut din practici consacrate a adus noi dileme asupra rezultatelor cercetării teoretice, motiv pentru care a fost necesar a dezvolta mai multe studii empirice în context.

În identificarea primordialității dintre comportamentul liber și reglementare, dintre regulile pieței și regulile sociale, dintre control și inițiativă în contextul așteptărilor sociale, am avut în vedere **teoria utilității deciziei contabile** încercând ca prin abilitatea predictivă să postăm cercetarea asupra problemelor empirice din raportarea financiară. De aceea, apelul frecvent la verificări empirice alături de raționalitatea investigațiilor au impus **o amplă observare, documentare și analiză** a fenomenelor studiate.

Complexitatea realității bancare studiate, circumstanțele bancare specifice, interconexiunile sistemului bancar cu celelalte sisteme economice, efectele "de domino" din ultima perioadă de pe piețele financiare au constituit primele fenomene interpusse pe harta

conceptuală a cercetării contabile, punct de plecare pentru acest construct contabil. Prin instrumentările de **tip descriptiv** în această primă fază a cercetării – *faza de intuiție* - am realizat studii preliminare generatoare de posibile întrebări și explicații care nu ocolesc sectorul raportărilor financiare.

Pentru început, sursa motivațională a constituit-o riscurile din sistemul bancar care conturează un profil de risc. În acest sens, am procedat la o **cercetare de la particular la general, de la simplu la compus**, dar și la o **analiză critică** pentru formularea unei opinii asupra considerațiilor teoretice susținute, apelând la ample referințe bibliografice care au constituit surse elocvente ale opiniilor din literatura de specialitate, ale relatărilor din activitatea unor autorități naționale, europene, internaționale, ale criticilor, dar și a regulilor aplicabile sistemului bancar. Am căutat **confirmarea acestora în aspecte concrete din practicile** naționale și internaționale, prezentându-le în numeroase exemplificări de evenimente în context și puncte de vedere ale unor responsabili în domeniu.

Continuând prima fază de cercetare, cea a intuiției, pentru a putea orienta cercetările viitoare în scopul obiectivului general al tezei, am identificat și aplicat instrumentarul metodologic pe care l-am considerat adecvat celei de-a doua faze de cercetare - respectiv *faza de înțelegere* – asupra practicilor bancare de raportare financiară. În cunoașterea aspectelor complexe ale raportării financiare bancare, în identificarea abordărilor necesare asanării riscurilor generate de particularitățile activității bancare internaționale, a cerințelor pentru transparență - atât a celor din reglementări lansate pe piața bancară de autorități și obligatorii de respectat de bănci, cât și a celor interne care depind de alegerile responsabililor corporativi bancari - am continuat aplicarea procedurilor de **documentare, observare și analizare comparativă** asupra mai multor jurisdicții, respectiv bănci.

Pentru aprofundarea studiului aspectelor structurale referitoare la controlul intern, a elementelor acestuia, pentru a le poziționa în arena raportării financiare și a responsabilităților aflate la diferite nivele organizatorice am efectuat și o **cercetare aplicativă** în care relatările din literatura de specialitate, convergențele și divergențele reieșite din comparații efectuate asupra unor cadre de Control Intern adoptate în jurisdicțiile mai semnificative au întregit polemicile conceptuale.

Dezvoltând cercetările din faza de înțelegere, căutând noi explicații în realizarea obiectivului general al cercetării, am îmbinat coerent și considerăm adecvat aspectele **cercetării calitative** cu aspectele **cercetării cantitative**, pentru a sesiza cele mai importante laturi ale valorilor organizaționale bancare, a căror afirmare în arena raportării financiare aduce în discuție alături de regulile care duc la arhitectura unei informații de calitate - recunoscute ca fiind de încredere pentru procesele pe care le reprezintă – și cerințe pentru un comportament etic. Utilizând aceeași **componentă descriptiv - conceptuală** corelată cu componenta empirică pentru a stabili dacă procesul de decizie este cauză sau efect al unui comportament organizațional am considerat oportun a orienta cercetările asupra descoperirii echilibrului dintre cele două dimensiuni ale responsabilității bancare – dimensiunea performanței și dimensiunea conformității – ceea ce a evidențiat dilema responsabililor corporativi de a alege între un comportament economic sau un comportament de conformitate.

Apelând la **ancheta** apreciativă am adresat solicitări auditorilor interni pentru ca prin demersul descoperirilor apreciative să identificăm și să ierarhizăm, în funcție de importanță, elementele analizate despre modul de realizare a responsabilității bancare din perspectiva experiențelor, practicilor întâlnite, dar și din perspectiva percepției auditorilor interni asupra importanței elementelor care ar trebui considerate de manageri ca fiind importante în realizarea responsabilităților bancare.

Urmărirea modului de particularizare a Controlului Intern al Raportării Financiare bancare, a efectelor mecanismelor acestuia în informația produsă în modul specific de tratare a

riscurilor bancare realizat sub influența particularităților activității bancare am realizat-o printr-o **atitudine deschisă și flexibilă** pentru a da posibilitate exprimării libere, neîngrădite de rețineri din partea celor 39 respondenți care au participat la **ancheta apreciativă**. Respondenții sunt auditori interni cu experiență în bănci din Austria și nu numai.

Arealul cercetării teoriilor, conceptelor, percepțiilor, experiențelor dublat de un **raționament deductiv** au fost esențiale în cercetarea vulnerabilității informațiilor prezentate în Situațiile Financiare bancare pentru identificarea elementelor tipice din structurile financiare cărora li se datorează volatilitatea informațională bancară și a altor prezentări care produc neajunsuri din punct de vedere al transparenței și a credibilității bancare.

Volatilitatea informațiilor financiare – localizată drept cauză a vulnerabilității sistemice bancare - alături de cerințele de stabilitate financiară aduse în arealul observațiilor de efectuat ne-au condus spre validarea **cercetării comparative** cu experimente din **practicile bancare internaționale studiate, precum și cu rezultatele din vizitele și întâlnirile directe** cu specialiști din bănci din Austria, România, Ucraina, Cehia, Ungaria. Aceste proceduri au fost relevante pentru evidențierea de elemente – sursă reprezentative ale volatilității Situațiilor Financiare bancare, pentru identificarea cauzelor și a măsurilor de asanare a riscurilor bancare.

Pentru a pune în evidență rezultatele cercetării efectuate, pentru situarea temei de cercetare și într-un context al « descoperirilor » nu numai în contextul « verificărilor » am recurs la raționamentul profesional, la dezvoltarea de cercetări pentru cunoașterea gradului de transparență bancară în ceea ce privește publicarea de către bănci a informațiilor despre Controlul Intern al Raportărilor Financiare. Pentru aceasta, studiile empirice privind transparența bancară văzută din prisma controlului intern în raportarea financiară – **Studiul empiric CIRF/G20 și Studiu empiric CIRF/EBA** - deschid noi perspective în paradigma transparenței bancare.

Dacă în realizarea **Studiului empiric CIRF/G20** am avut în vedere **teoria pozitivistă** implicând observații empirice asupra realității pentru formularea ipotezelor și testarea acestora, în **Studiul empiric CIRF/EBA cercetarea panel și studiu trendului** a fost integrată într-o **abordare calitativă exploratorie**, dezvoltată pe inițiativele autorităților de supraveghere bancară venite ca răspuns la criza financiară. Din acest punct de vedere, se remarcă utilizarea *stress testul* din anul 2011 efectuat de Autoritatea Bancară Europeană de la Basel (*European Banking Authority – EBA*), ceea ce oferă o notă suplimentară de relevanță și actualitate prezentei cercetări.

Utilizând rezultatele **Studiului empiric CIRF/EBA** - concretizate în crearea indicatorului propriu care să desemneze profilul de Control Intern al Raportării Financiare - în baza instrumentărilor date de **tehnicile de cercetare cantitativă și calitativă**, alături de **testări efectuate pe baza regresiei de tip OLS și aplicarea testului *t* cu ajutorul programului SPSS** am dezvoltat **Modelul balanced scorecard RIC**.

Cercetarea efectată are la bază alături de ample exemplificări aduse din literatura de specialitate, de rezultatele asupra raționamentelor profesionale și a punctelor de vedere ale specialiștilor din bănci cu responsabilități în control intern, audit intern și guvernare corporatistă din bănci din Austria, România, Ucraina, Cehia, Ungaria și **propria experiență** dată de practicarea profesiei de **auditor intern** într-o corporație bancară internațională alături de calitatea de membru în două comitete de audit în bănci din Serbia și Croația. Importante au fost și **participările la seminarii și cursuri de pregătire profesională** de audit intern bancar¹, contabilitate², risc bancar³ și control intern⁴, la simpozioane și discuții publice⁵ care

---

¹ ”Auditul Contabil” (“Revision des Rechnungswesens”), Bad Aussee, 1-5.10.2012, Volksbank Akademie și ”Auditul Activității de Finanțare” (“Revision der Finanzierungsgeschäft”), Velden, 10-14.10.2011, Volksbank Akademie.

² ”Introducere în IFRS - pentru bănci” (“Introduction to IFRS for banks”), Viena, 27-28.08.2012, Ernst&Young.

au avut rolul de a orienta cercetarea către temele actuale de interes din domeniul bancar în Europa⁶.

Pentru prezentarea organizată a relațiilor dintre fenomenele studiate, pentru a pune în lumină opiniile, regulile aplicabile în raportarea financiară bancară, pentru realizarea obiectivului de cercetare a tezei de doctorat am utilizat **301** referințe bibliografice, **534** trimiteri bibliografice efectuate pe parcursul tezei de doctorat, alături de **62** reprezentări grafice, **36** tabele și **23** anexe. În plus, dovada amplei și relevanței inputurilor cercetării este dată de utilizarea **bazei de date BANKSCOPE Bureau van Dijk** și a celor **400 de Situații Financiare/Rapoarte Anuale**⁷ disponibile online aparținând celor 80 de bănci din eșantion, completate de Declarațiile de Răspundere ale Managementului/ Directorului (CEO) și/sau Contabilului Șef (CFO), Declarațiile de Guvernanță Corporativă și/sau acolo unde a fost cazul Documentația de Înregistrare și formularul 20F pentru bănci listate la una sau mai multe Burse de Valori din Statele Unite.

Conținut succint și direcții de cercetare

Teza de doctorat este structurată pe **6 capitole**, precedate de o „**Introducere**” și urmate de „**Concluzii, propuneri și perspectivele cercetării**”.

Primul capitol „**Identitatea băncilor și abordarea sistemică a riscurilor**” permite o clarificare a rolului și locului pe care băncile - în calitate de actori principali în activitățile de intermediere financiară - precum și a altor actori ai sistemului bancar îl au în cadrul piețelor financiare. Debutarea cu acest exercițiu a fost absolut indispensabilă în aflarea interconexiunilor sistemului bancar, a particularităților specifice, a elementelor care să argumenteze reacțiile comportamentale ale decidenților sistemului bancar. Toate acestea ne-au oferit posibilitatea de a identifica **explicații la vulnerabilitățile sistemice actuale la care sunt expuse băncile**, la costurile și efectele post criză – bancară **resimțite** tot mai mult și în toate palierele sistemului bancar și bineînțeles, **în cadrul activității de producere de informații contabile..**

Punând în discuție raționalitatea ca parte componentă a comportamentului investițional bancar, pentru a clarifica dacă aceasta este apreciată prin prisma evitării riscurilor și incertitudinilor sau este apreciată prin prisma unui proces de control intern prin care responsabilii corporativi țintesc maximizarea performanțelor, am căutat să identificăm **cauzele reacțiilor comportamentale ale decidenților bancari**. Aceasta plecând de la o dezbatere a factorilor care amplifică riscurile bancare și a efectelor acestora și continuând cu punerea în discuție a unui **mix de efecte negative ale amplificatorilor riscurilor bancare** în baza cărora am localizat reacții comportamentale ale decidenților bancari care, datorită amplei și formei sofisticate de manifestare, considerăm că se pot numi fenomene.

Mulțimea amplificatorilor riscurilor bancare, originea și **efectele acestora**, contextul creat de **teoria agenției** - care separă în categorii distincte de utilizatori ai informațiilor

---

³ ”CRD IV/CRR - Noi cerințe regulatorii” (“CRD IV/CRR – New regulatory requirements”), Viena, 13.09.2012, Price Waterhouse Coopers și ”Basel III – Cerințele actuale pentru Instituțiile de Credit”, Viena, 14.06.2012, Akademie für Recht und Steuern.

⁴ ”COSO – întrebuintare în practică” (“COSO in der Praxis”), Viena, 5-6.11.2012, IIA Austria și ”Sistemul de control intern într-o entitate” (“IKS im Gesamtunternehmen”), Viena, 13-14.11.2012, IIA Austria.

⁵ Simpozion ”Piețele Financiare în timp de criză” (“Financial Markets in Times of Crisis”), 18.04.2012, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Viena.

⁶ Un exemplu în acest sens o constituie participarea la simpozionul anual *Alpbach Forum 2012*, Austria, din anul 2012.

⁷ Referința este la Situații Financiare Consolidate/Rapoarte Anuale Consolidate.

financiare investitorii de responsabili corporativi – și **asimetria informațiilor financiare** – datorată deținerii de informații diferite de către diferite categorii de utilizatori – au fost câteva din aspectele care ne-au determinat să procedăm la creionarea unei **hărți a riscurilor bancare**, pe baza căreia să poată fi identificate mecanismele de producere a informației contabile. Bineînțeles, aceasta în condițiile unor strategii prin care să putem stabili semnificația Controlul Intern al Raportării Financiare din perspectiva transparenței și a performanței bancare.

Cel de-al doilea capitol ”**Control Intern al Raportărilor Financiare bancare - arena suport a întocmirii și publicării situațiilor financiare**” în baza unei documentări retrospective, ne-a permis o clarificare a principalelor coordonate care descriu **identitatea modelelor de control intern**. Prin acest capitol am dorit să punem în lumină rolul Controlului Intern în întocmirea și publicarea situațiilor financiare, constatând importanța acestuia în asigurarea stabilității financiare la nivel microeconomic și implicit, cu efecte recunoscute, la nivel macroeconomic.

Studierea progreselor realizate în plan internațional și european concretizate în definirea și dezvoltarea de modele de control intern ne-a ghidat demersurile de cercetare spre identificarea modelului de control intern cu cea mai mare acceptabilitate și aplicabilitate. În baza rezultatelor preliminare obținute din cercetările avansate asupra modelelor de control intern, am procedat la efectuarea unui **studiu comparativ** dintre **Modelul COSO I și alte cinci modele consacrate de Control Intern**. Debutarea cu acest exercițiu a fost absolut indispensabilă pentru a afla interconexiunile dintre cele cinci componente recunoscute ale unui cadru de control intern, pentru a identifica modul în care se structurează responsabilitățile pe diferite nivele organizatorice, astfel încât rolul controlului intern să fie realizat nu numai la nivel declarativ.

Identificând **rolul Controlului Intern al Raportării Financiare, acela de referențial în asigurarea cerințelor de conformitate și transparență informațională**, în baza locului și arealului acestuia în cadrul Controlului Intern, mai mult în arenele proceselor de producere, publicare și utilizare a informațiilor financiare bancare, respectiv a **lanțului raportării financiare**, am evidențiat **specificitatea** componentelor unui Control Intern dedicate raportării financiare. Prin realizarea unui **studiu comparativ SOX- EuroSOX**, alături de alte reglementări în materie din jurisdicții semnificative, am reliefat diferențele existente în ceea ce privește cerințele minime legale aplicate pe linia Controlului Intern al Raportării Financiare.

De asemenea, în baza unei secvențe din Controlul Intern pe dimensiunea raportării financiare, am căutat identificarea a cât mai multe argumente în privința locului și rolului Controlului Intern al Raportării Financiare în producerea și publicarea informațiilor din Situațiile Financiare bancare, deschizând noi ipoteze de cercetare care surprind utilitatea, valențele cognitive ale Controlului Intern al Raportării Financiare în modelarea comportamentului băncilor de asigurare a transparenței și credibilității sociale. Pentru documentarea asupra posibilelor disfuncții în adoptarea și implementarea unui model de Control Intern al Raportării Financiare, am considerat oportun să axăm cercetarea asupra **evaluării Controlului Intern al Raportării Financiare**.

Dacă în Capitolul 2 demersurile de cercetare au fost dedicate prioritar aspectelor care țin de arena internă a lanțului raportării financiare, în cel de-al treilea capitol ”**Situații financiare bancare – rezultat al prezentărilor de informații într-o abordare bazată pe risc**”, am considerat necesar ca alături de acestea să aducem pe harta conceptuală a cercetării și elemente provenind din mediul extern. În acest sens, am procedat la instrumentări asupra cadrului de reglementare aplicat în procesul de producere și de publicare a informației contabile.

Punând în ecuație **nevoile de informații financiar contabile** ale actorilor bancari, cu cerințele din **reglementarea contabilă**, atât cele de recunoaștere contabilă, cât și cele de prezentare a informațiilor în situațiile financiare potrivit IFRS am prezentat alături de importanța referențialului IFRS, evoluțiile din ultima perioadă spre o raportare integrată.

Aducând în discuție dilema – responsabilitatea bancară între o abordare în perspectivă (în dimensiunea performanței) sau o abordare în retrospectivă (în dimensiunea conformității) - am identificat elemente comportamentale care țin de resursa umană, pentru ca ulterior să evidențiem raționalitățile profesionale cu eventuale capcane și prejudecăți care pot afecta judecata de valoare. Pentru ca răspunsul dat solicitărilor decidenților bancari prin intermediul Situațiilor Financiare bancare să fie cel de afirmare a transparenței și credibilității sociale, s-a impus evidențierea **particularităților bancare** și a efectelor acestora asupra producției și prezentării de informații în situațiile financiare bancare.

Instrumentând elemente care afectează **transparența și credibilitatea** în raportările financiare pentru a stabili cerințele necesare în asigurarea stabilității financiare am extins arealul cercetărilor asupra riscurilor unei reprezentări diferite de realitate, a **volatilității în prezentările de informații**. În contextul în care criza financiară globală calificată atât ca o criză de moralitate, cât și ca o criză sistemică era firesc să orientăm demersurile cercetării spre identificarea direcțiilor de acțiune pentru asigurarea **profilaxiei în raportarea financiară**, alături de identificarea **elementelor - sursă reprezentative ale volatilității în situațiile financiare bancare** pentru a localiza principale direcții de acțiune.

În următoarele trei capitole, Capitolul 4, 5 și 6, am prezentat rezultatele cercetărilor aplicative efectuate prin trei studii empirice a căror relevanță este demonstrată de **utilitatea concluziilor referitoare la Controlul Intern al Raportării Financiare** asupra realităților din practica bancară, concluzii în care se **evidențiază valențele cognitive ale acestuia și contribuțiile proprii** aduse prin crearea **Modelului aplicativ de Comunicare și Informare CIRF (Modelul CI/CIRF)**, a **indicatorului propriu (CIRF_e) care definește profilul de control intern și a Modelului balanced scorecard RIC** util acționarilor și responsabililor bancari în luarea de decizii informate, asumate, cu efecte benefice asupra performanței bancare.

Concluzii, propuneri și perspectivele cercetării

Actualitatea subiectului abordat în teza de doctorat a cărei importanță este indisolubil legată de particularitățile mediului bancar cu influențe de necontestat asupra întregului sistem economic, în baza cercetării efectuate ne-a condus pas cu pas la stabilirea **concluziilor care pun în valoare valențele cognitive ale Controlului Intern al Raportării Financiare** în privința transparenței bancare și a evoluției acesteia din ultima perioadă, precum și în monitorizarea obiectivelor organizaționale configurate în jurul performanței bancare. Relevanța acestora demonstrată într-o succesiune logică pe parcursul celor 6 capitole se evidențiază prin următoarele concluzii generale rezultate din abordarea punctuală a obiectivul general al cercetării.

În încercarea de a localiza importanța băncilor și a piețelor financiare în dezvoltarea economică globală am constatat, pe de o parte, țări care au un ritm de creștere economică ridicat datorat băncilor care alimentează cu credite economia, iar pe de altă parte, **bănci atât de „mari” încât posibilitatea prăbușirii lor amenință întregul sistem financiar-bancar mondial**, fapt care pune sub semnul întrebării tocmai dezvoltarea economică la nivel internațional din punct de vedere al sustenabilității. Nivelul ascendent al concentrației bancare din ultima perioadă conduce spre câteva bănci gigant, atât de mari încât prăbușirea lor ar fi de răsunet mondial.

Urmările falimentului băncii de investiții Lehman Brothers pe fundalul globalizării și al interconexiunii existente între piețele bancare au relevat necesitatea de consultare și colaborare între țările aflate în pericol, ca și victime colaterale, depășind astfel jurisdicții și reglementări naționale. În acest context, am constatat faptul că, drept răspuns la cele întâmplate, în luna noiembrie 2011, liderii Grupului G20 au definitivat o listă cu cele mai importante bănci din lume care nu trebuie să intre în faliment, **bănci** aflate sub sintagma „*Too big to fail*”, urmând ca acestea să respecte în următorii ani mai multe reguli privind capitalizarea și desfășurarea activității lor bancare. Aceste bănci pot fi numite „**bănci sistemice**”.

Concluziile stabilite în Capitolul 1 fundamentează, pe de o parte, rolul și locul băncilor în economie, în sistemul financiar, iar pe de altă parte, au ghidat cercetarea spre mecanismele contabile utilizate de bănci în vederea producerii și prezentării într-o abordare bazată pe risc a informațiilor din situațiile financiare, concluzii elocvente din acest punct de vedere pe care le-am obținut în baza demersurilor de cercetare prezentate în Capitolul 2 și 3. Astfel, în conturarea și prezentarea cât mai clară a aspectelor și circumstanțelor specifice proceselor de raportare financiară am identificat **arealul controlului intern**. Obiectivele acestuia au fost privite din perspectiva modelelor de control intern consacrate în ceea ce privește modul de abordare a riscurilor specifice mediului bancar.

Obținând clarificările necesare asupra responsabilităților care trebuie antrenate în cadrul Controlului Intern pe diferite trepte organizționale, asupra actualității aduse de cele 17 principii ale unui Control Intern și modelul celor „Celor trei linii de apărare” **am conceput Organigrama Controlului Intern**, punând în evidență polii de responsabilitate și funcțiile-pilon integrate. În cercetarea efectuată asupra practicilor bancare relevante din țări ale Europei Centrale și de Est în privința arealului responsabilităților definite pe diferite niveluri organizaționale ne permite să facem propunerea de completare a acestor responsabilități actuale cu **noi responsabilități** în centralizarea, transmiterea, facilitarea în documentarea proceselor, în vederea coordonării continue atât a controalelor de conformitate, cât și a proceselor operaționale.

Identificarea mai multor modele de control intern recunoscute în jurisdicții semnificative a făcut necesară stabilirea **modelului** care prezintă cea mai mare **recunoaștere internațională**, a modelului de referință. **Modelul COSO** pe care l-am studiat sub aspect evolutiv – din anul 1992 și până în prezent, fiind supus unui proces de dezvoltare în anul 2004 și unui proces de actualizare în anul 2012 și anul 2013 – **l-am comparat cu alte 5 modele** de Control Intern (COCO⁸, Turnbull⁹, AMF¹⁰, CobiT¹¹, Modelul Basel¹²). Am identificat atât **convergențe**, cât și **divergențe în privința obiectivelor, elementelor/ariilor de control și adresabilităților**.

Concluzia studiului comparativ efectuat ne permite să afirmăm: Controlul Intern este atât **o cauză**, cât și **un efect al securității financiare** a cărei miză iese din perimetrul unei entități economice sau a unei jurisdicții, iar acesta se datorează obiectivelor vizate pentru a căror realizare intră în rol componentele Controlului Intern definind un perimetru al securității financiare, atât a bunurilor, cât și a informațiilor.

---

⁸ Modelul COCO – cadru, cunoscut ca și *Criteria Of Control*, a fost publicat la inițiativa Institutului Canadian al Contabililor Autorizați.

⁹ Modelul Turnbull a fost publicat de Institutul Experților Contabili din Anglia și Țara Galilor (Institute of Chartered Accountants in England and Wales - ICAEW).

¹⁰ Modelul AMF a fost publicat la inițiativa Autorității de Reglementare a piețelor financiare din Franța (L'Autorité des Marchés Financiers).

¹¹ Modelul CobiT (Control Objectives for Information and Related Technology) a fost elaborat sub supravegherea IT Governance Committee (ITGC), Information Systems Audit and Control Association (ISACA).

¹² Modelul de control intern dezvoltat de Comitetul Basel pentru Supraveghere Bancară.

Localizând Controlul Intern al Raportării Financiare în arealul Controlului Intern am definit într-o viziune proprie controalele esențiale în raportarea financiară, pentru ca ulterior să realizăm o **abordare internațională a cerințelor minime legale aferente raportării financiare**, având ca sursă reglementări din jurisdicții semnificative: Statele Unite, Uniunea Europeană, Canada, Marea Britanie, Franța și Japonia.

Pentru a **cerceta profilaxia bancară** în ceea ce privește funcționalitatea adecvată a Controlului Intern al Raportării Financiare necesară în producerea de informații financiare utile, pentru a identifica deficiențele de control – deficiențe care se pot manifesta atât orizontal, în cadrul unui tip de operațiuni, cât și vertical în sistemul piramidal de organizare – am efectuat un **studiu empiric** în baza unei anchete apreciative¹³ în care, am utilizat doi **factori de apreciere a deficiențelor de control: probabilitatea de apariție** a informațiilor financiare false și **importanța dimensională** pe care o are informația financiară falsă față de cadrul de raportare financiară aplicabil băncii.

Concluzionăm asupra faptului că, important este ca **deficiențele de control de tip punct slab și măsurile luate** pentru remedierea lor să fie prezentate de management într-un raport privind evaluarea Controlului Intern al Raportării Financiare, astfel conducerea băncii să dovedească o permanentă preocupare spre remedierea acestora, spre îmbunătățirea continuă a Controlului Intern al Raportării Financiare în scopul creșterii transparenței și credibilității informațiilor prezentate în situațiile financiare bancare.

Cu toate că de-a lungul timpului, neajunsuri constatate în procesul de raportare financiară au fost duse spre reglementare, totuși **concluzia este** că, în contextul internaționalizării afacerilor, actualul **referențial contabil IFRS este** fundament al unei raportări financiare transparente. În prezent, așteptările unor utilizatori se îndreaptă spre o informație a cărei dimensiuni depășește formatele tradiționale ale Situațiilor Financiare, în timp ce oferta informațională este definită de conotații sociale, culturale care necesită apelul la retratare pentru a înțelege performanța, atât retrospectiv, cât și prospectiv. Am remarcat evoluțiile din ultima perioadă spre o **raportare integrată**¹⁴ considerată a fi **unul dintre cele mai importante active**¹⁵ în sustenabilitatea afacerilor propuse datorită rolului pe care îl are în producerea unei informații mai cuprinzătoare.

În analiza cerințelor de conformitate cu IFRS, a exigențelor de responsabilitate solicitate în întocmirea Situațiilor Financiare bancare, a modului în care acestea sunt realizate, concluzionăm asupra următoarelor aspecte care afectează judecățile profesionale orientate spre transparența necesară întăririi credibilității bancare:

- **calitatea capitalul uman** face diferența dintre succesul pe termen lung al unei companii și eșecul acesteia, datorită modului în care responsabilii corporativi pun accent pe asigurarea unei culturi instituționale în care demersurile de realizare a obiectivelor asigură **echilibrul triadei performanță – risc – conformitate**;
- o nouă prioritate în sfera decizională, validată de practicile cotidiene de HR, este luarea de **decizii numeroase și frecvente, de o complexitate moderată și un impact scăzut** spre atingerea obiectivelor definite în strategia bancară; scopul constă în diminuarea riscurilor implicate de sistem, în optimizarea utilizării resurselor, ținând cont de existența unor anumite limite în privința capacității și timpului necesar; **instrument util**, în acest sens se dovedește a fi Sistemul de Control Intern;

¹³ Rezultatele anchetei desfășurată asupra grupului de auditori interni participanți la seminarul „Das Internes Kontrollsystem im Gesamtunternehmen”, Viena, Austria, din 12 – 13.11.2012. Akademie Interne Revision (AIR) (2012) Seminar „Das Internes Kontrollsystem im Gesamtunternehmen” din 12 – 13.11.2012, Viena, Austria.

¹⁴ Consiliul Internațional de Raportare Integrată (2013) Standard de Raportare Integrată, versiune intermediară, publicarea Standardului urmând după finalizarea procesului de Consultare Publică (în anul 2013).

¹⁵ Tilley, C. (2012) Time to recognize value of integrated reporting, <http://www.fm-magazine.com/>, accesat în 21.12.2012.

- **cultura organizațională** se manifestă sub nuanțele diferite fiind efectul deciziilor manageriale rezultate dint-un anume comportament organizațional configurat de filozofia și stilul de lucru al managerilor în demersurile pentru performanță, pentru cerințele de conformitate și transparență girate de o anume calitate a informațiilor financiare declarate;
- **trăsăturile comportamentale ale decidenților bancari** influențează diferit performanța și conformitatea, ducând la modificări ale indicatorilor de performanță bancară și implicit la modificări în ceea ce privește gradul de conformitate în funcție de care informația financiară poate fi apreciată ca având un anumit grad de transparență cu efecte în creșterea credibilității și responsabilității sociale;
- **asigurarea echilibrului între diferitele forme de performanță și responsabilitățile conformării** pe fundalul afirmării **integrității instituționale** creionează cadrul unei culturi instituționale sănătoase, a unei bune guvernări, în contextul unui mediu aflat în continuă schimbare în care globalizarea a stârnit și mai mult dorința de câștig ducând la creșterea eforturilor organizaționale spre noi performanțe, în contextul în care sistemul de supraveghere bancară concentrat pe conformitate în privința reglementărilor a primit noi conotații naționale și internaționale;
- sub impactul timpului asumarea responsabilității bancare poate avea o **abordare în perspectivă**, spre viitor când constituie o afirmare a dimensiunii performanței, sau poate avea o **abordare în retrospectivă** cu orientări către trecut, când constituie o afirmare a dimensiunii conformității; în prezent, **balanța responsabilităților bancare** este **înclinată spre conformitate**, dându-se importanță reglementărilor impuse din exteriorul, cât și din interiorul băncii;
- adoptarea și aplicarea unor proceduri de **raportare bazate pe o comunicare liberă**, chiar **nepersonalizată** către conducere pentru problemele identificate de orice parte interesată (angajați, clienți, etc.), alături de **flexibilitatea** în actualizarea procedurilor de raportare financiară și **perseverența** în îmbunătățirea evaluărilor sistematice a proceselor asistate de auditorii interni și externi au un rol deosebit în susținerea valorilor organizaționale;
- **judcățile profesionale** sunt supuse unor capcane și prejudecăți, experiența nefiind întotdeauna un far călăuzitor, indici în acest sens pot fi: graba în luarea unei decizii, hotărârile „*tigger*”, comportamentul „*groupthink*”, manifestări ale unui caracter pătinitor, etc.;
- adoptarea cadrului de raportare financiară IFRS, la nivel de management, a dus la manifestarea unui conflict **între comportamentul economic** – cel care are nevoie de informații financiare la zi - **și comportamentul de conformitate** - cel de publicare a informațiilor bancare potrivit IFRS; băncile care au reușit să mențină costurile de raportare la un nivel optim, au fost cele care au investit corespunzător în seminarii de specializare pentru angajații cu responsabilități în raportarea financiară.

În baza demersurilor exploratorii întreprinse asupra particularităților bancare am identificat efecte ale acestora care au dus la amplificarea riscurilor cu impact nefavorabil în funcționalitatea procesului de raportare financiară (deficiențe de control intern), în producția de informații financiare (denaturări de informații financiare). Pe această bază, am procedat la stabilirea corelativă, pe tipuri de particularități bancare, a consecințelor acestora, a riscurilor antrenate în întocmirea Situațiilor Financiare, pentru a putea concretiza abordări necesare circumstanțelor specifice identificate. În baza rezultatelor demersurilor de cercetare efectuate am creat un **tablou sintetic al particularității bancare**, indicând modul în care trebuie abordate riscurile în procesul de întocmire a situațiilor financiare.

Asimetria informațională, sursă a incertitudinilor, indiferent dacă sunt create de o selecție adversă de informații dezvăluite sau de dezvăluiri care decredibilizează, se concretizează în limitări în buna informare și înțelegere a prezentărilor informaționale efectuate, care pe cale de consecință ridică bariere în asigurarea transparenței. Din acest punct de vedere concluzionăm asupra importanței următoarelor **aspecte în asigurarea transparenței**:

- implementarea de reglementări internaționale comune care, prin utilizarea de concepte, principii, reguli unice în recunoașterea, evaluarea și prezentarea situațiilor financiare, asigură comparabilitate în spațiu și timp;
- observarea mutațiilor de pe piețele bancare, a modificărilor efectului de levier financiar, a efectelor schimbărilor în tratamentul aplicat riscurilor;
- consolidarea supravegherii bancare prin aplicarea restricțiilor impuse de Basel III, care mai ales prin măsurile pilonului I va oferi utilizatorilor externi (investitorilor și nu numai) o imagine mai clară asupra riscurilor și expunerii la riscuri a băncilor.

Am constatat dificultatea identificării unui răspuns la întrebarea ***Adevărul contabil este imaginea fidelă?*** deoarece imaginea construită poate lua dimensiuni diferite, în funcție de cadrul convențional de normalizare, de politicile și opțiunile contabile aplicate, ceea ce lasă amprente de subiectivitate, **afectând credibilitatea**, deoarece:

- valoarea informației contabile poate deveni volatilă dacă caracterul conclusiv al acesteia este înlocuit cu caracterul persuasiv, dacă este altfel privită decât în virtutea reglementărilor aplicabile;
- sub apanajul piețelor inflaționiste prin utilizarea mecanismului valorii juste este încurajat un comportament al decidenților bancari spre declararea profiturilor pe termen scurt;
- creșterea complexității prezentărilor de informații, amplexarea detaliilor prin care aglomerările de informații ascund mesajele cheie înseamnă trecere spre dezinformare.

În contextul în care recunoașterea riscurilor unei reprezentări diferite de realitate, alături de elemente ce țin de natura unui sistem sofisticat, complex, cu contagiuni sistemice întreținute de actuala concentrare a riscurilor alături de afirmarea conflictelor de interese, conduce spre **studii epidemiologice**. Subiectul este relevant, cercetările întreprinse au ca obiect demersuri motivante pentru descoperirea factorilor care antrenează responsabilitatea bancară dusă spre **diminuarea volatilității informațiilor financiare** publicate, spre **transparență** și credibilitate.

Plecând de la specificitatea informațiilor financiare bancare, precum și de la constatările asupra asimetriei informaționale – sursă a volatilității informaționale - din mediul bancar, o altă concluzie este aceea că, **volatilitatea și cauzele ei determină modificări diverse în nivelul și structura poziției financiare și a performanței bancare** (supraevaluări sau subevaluări) sub motivația realizării obiectivelor stabilite. În baza raționamentelor ulterioare am stabilit **rolul profilactic al Controlului Intern al Raportării Financiare** în prevenirea volatilității informaționale și identificarea direcțiilor de acțiune adresate proiectării și funcționării acestuia și din care nu pot lipsi mecanisme de control intern care:

- asigură accesul la activele bancare numai dacă există aprobarea conducerii;
- identifică eventualele diferențe dintre existențele fizice și cele scriptice;
- asigură angajarea activităților bancare numai dacă există autorizarea necesară;
- determină efectuarea recunoașterii contabile, a evaluărilor și înregistrărilor în evidențele contabile la zi și în conformitate cu cadrul de raportare financiară aplicabil băncii;
- impun transparența prin modul de dezvăluire a informațiilor despre riscurile asociate elementelor situațiilor financiare provenite din expunerea băncii la riscuri (exemplu: din expunerile față de un anumit număr de clienți, domenii de activitate creditate, arie geografică, țară, din expuneri care afectează independența conducerii, etc.).

Constatând necesitatea aplicării unei **profilaxii în raportarea financiară** am stabilit în arealul Controlului Intern al Raportării Financiare demersurile necesare pentru prevenirea volatilității, cauzele volatilității informaționale alături de direcții de acțiune în **prevenirea și identificarea la timp a efectelor nefavorabile** ale riscurilor antrenate, ale particularităților activității bancare, iar acestea localizate pe cele mai **reprezentative elemente - sursă ale volatilității în Situațiile Financiare bancare**, dintre care: soldurile tranzacțiilor interbancare, titlurile financiare, creditele, depozitele clienților, activele și datoriile contingente (cu excepția instrumentelor financiare derivative extrabilanțiere), instrumentele financiare derivate extrabilanțiere, veniturile și cheltuielile cu dobânzi, veniturile și cheltuielile generate de aplicarea politicii de provizionare, elemente bilanțiere și elemente de venituri și cheltuieli care redau operațiuni cu părți afiliate. Prin sintetizarea acestor rezultate ale cercetărilor am creat un **Tablou al principalelor elemente - sursă ale volatilității informaționale** util mediului bancar în demersul de îmbunătățire a practicilor de divulgare a informațiilor financiare cu efecte benefice în creșterea transparenței și credibilității sociale.

În completarea celor prezentate, evidențiem și următoarele **direcții de acțiune** prin care se pot aduce îmbunătățiri în privința modul de prezentare a informațiilor din situațiile financiare astfel încât să fie tot mai rare acuzele **la adresa vulnerabilităților** din prezentările de informații:

- armonizarea prevederilor Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) elaborate de The International Accounting Standards Board (IASB) cu Principii Contabile General Acceptate (standardele contabile americane - USGAAP) elaborate de Financial Accounting Standards Board (FASB), mai ales în privința dezvăluirilor de informații referitoare la risc; (FSB, 2011)¹⁶

Utilitatea este demonstrată mai ales prin prisma comparabilității care poate fi efectuată de băncile care operează în mai multe jurisdicții și în care se aplică cele două sau mai multe tipuri de standarde internaționale.

- creșterea contribuției auditorilor externi cu privire la îmbunătățirea calității informațiilor divulgate, a transparenței și credibilității acestora, mai ales a prezentărilor informațiilor referitoare la risc;
- sprijinirea actorilor cheie bancari din sectorul privat pentru a coopera la realizarea unor practici bancare mai transparente referitor la divulgările informațiilor de risc;
- organizarea de dezbateri publice pe marginea standardelor contabile general aplicabile, a cerințelor de prezentare a informațiilor publicate, oferind posibilitatea de intervenție și a altor actori bancari decât autoritățile de reglementare, mai ales a managerilor cu experiență, în scopul obținerii punctului de vedere al acestora;

Aceasta pentru că, prezentările de informații sunt realizate din prisma managementului, iar pentru același tip de operațiuni bancare, abordările pot să difere în funcție de formatul de afaceri, ceea ce poate să creeze dificultăți autorităților de reglementare și altor actori bancari în evaluarea de informații.

În plus, **alte direcții de acțiune** pentru diminuarea volatilității informațiilor financiare trebuie să aibă în vedere: stabilirea unor responsabili de risc și a unor canale viabile de raportare a riscurilor în cadrul sistemului bancar; identificarea indicilor de slăbiciune financiară; stabilirea procedurilor de identificare, evaluare și monitorizare a riscului de control; identificarea și monitorizarea unor eventuale conflicte de interese; asigurarea de proceduri integrate de urmărire a riscurilor în cadrul sistemului etc.

---

¹⁶ Financial Stability Board (FSB) (2011) Thematic Review on Risk Disclosure Practices, <http://www.financialstabilityboard.org/>, accesat în 20.04.2013.

Normalizarea Controlului Intern al Raportării Financiare prin intermediul cadrului legislativ, atât la nivel național (reglementările băncilor naționale și cerințele impuse de listarea la bursele de valori), cât și la nivel internațional și european (SOX, EuroSOX), alături de elaborarea de standarde care au ca obiectiv promovarea celor mai bune practici de control intern (COSO, CobIT, etc.) reprezintă o **cale eficientă pentru implementarea** de către bănci a **unui sistem de control intern adecvat, a politicilor de prezentare care asigură un nivel corespunzător de transparență** ceea ce are un aport semnificativ în diminuarea asimetriei informaționale din mediu bancar și pe piața financiară.

Efectuarea a două studii empirice în Capitolele 4 și 5 - **Studiu empiric CIRF/G20** și **Studiu empiric CIRF/EBA** - a evidențiat faptul că, în anul 2011, comparativ cu anul 2007, în cazul băncilor europene importante systemic, atât la nivel european, cât și la nivel mondial se înregistrează **creșterea gradului de transparență** în privința dezvăluirilor referitoare la Controlul Intern al Raportării Financiare (CIRF), ceea ce reprezintă o **modificare în sens pozitiv în ceea ce privește comportamentul de divulgare** a managementului bancar în privința informațiilor despre controlul intern în raportarea financiară.

În **Studiu empiric CIRF/G20** prin testarea celor șapte ipoteze (în formulări interogative și de condiționalitate) propuse pentru realizarea obiectivului specific urmărit - stabilirea impactului reglementărilor referitoare la cerințele de publicare a informațiilor despre Controlul Intern al Raportării Financiare – comparativ pentru perioada de după, față de perioada anterioară adoptării reglementărilor, am stabilit următoarele **concluzii**:

- normalizarea legislativă la nivel național, european și internațional a Controlului Intern al Raportării Financiare a dus la creșterea gradului de transparență a acestuia cu **162%**;
- gradul de transparență bancară referitor la Controlul Intern al Raportării Financiare, exprimat în număr de **raportări** din Situațiile Financiare/Rapoartele Anuale a celor 12 elemente ale Eșantionului CIRF/G20 **a crescut în medie cu 2,83**;
- unele informații legate de CIRF au fost publicate de unele bănci atât înainte, cât și după adoptarea reglementărilor (exemple: Declararea responsabilității managementului pentru asigurarea existenței și funcționării CIRF; Prezentarea includerii temei CIRF pe agenda structurilor de supraveghere; Prezentarea unor detalii despre modul de organizare al CIRF);
- există elemente de control care, cu o singură excepție, au fost publicate numai după adoptarea reglementărilor;

Este cazul elementelor de control: Metodologia aplicată pentru stabilirea eficacității Controlului Intern al Raportării Financiare, Afirmăția Managementului/CEO-ului și/sau CFO-ului că CIRF oferă asigurarea rezonabilă în ceea ce privește obținerea de situațiile financiare care sunt "true and fair"; Referire la un model de control intern consacrat în baza standardelor internaționale reprezentând cele mai bune practici de control intern;

De asemenea, există elemente de control care au fost publicate numai după adoptarea reglementărilor (Exprimarea opiniei Auditorului Extern cu privire la eficacitatea CIRF, inclusiv cu privire la existența unor erori materiale legate de CIRF; Redarea scopului, ariei de cuprindere CIRF; Publicarea în Raportul Anual a riscurilor aferente raportării financiare, riscuri identificate pe parcursul exercițiului financiar încheiat).

- **creșterea în medie privind publicarea** de informații referitoare la elementele eșantionului **per bancă este de 4,25 ori**;
- după adoptarea reglementărilor, managementul bancar a înregistrat un comportament caracterizat de o **creștere a gradului de conformare** în respectarea cerințelor de publicare a informațiilor referitoare la Controlul Intern al Raportărilor Financiare;

- cerințele impuse cu ocazia coterii și prevederile din legislația SOX au avut indirect un impact pozitiv asupra comportamentului de publicare a informațiilor financiare de către managerii bancari din băncile cotate la bursele de valori din SUA (și anume: HSBC, Deutsche Bank, ING și Santander).

Dacă în **Studiul empiric CIRF/G20** concluziile - în privința impactului reglementărilor asupra gradului de transparență privind Controlul Intern al Raportărilor Financiare - le-am stabilit pe baza eșantionului băncilor europene relevante sistemic la nivel mondial (eșantionul definit de Grupul G20), în **Studiul empiric CIRF/EBA** rezultatele cercetării - în privința evoluției gradului de transparență privind Controlul Intern al Raportărilor Financiare - le-am fundamentat în baza eșantionului băncilor europene relevante sistemic la nivel european (eșantionul *stress testului* efectuat de EBA în anul 2011).

Concluziile Studiului empiric CIRF/EBA sunt **relevante** având în vedere mărimea eșantionului dată de cele **80 de bănci din 21 de țări europene**, respectiv **400 de Situații Financiare Consolidate/ Rapoarte Anuale Consolidate** publicate de aceste bănci, care au furnizat cele **4.800 de observații** posibile aferente unei perioade de 5 ani. Dovada elocvenței și veridicității rezultatelor obținute se fundamentează și pe amploarea și relevanța obiectului cercetat, respectiv a celor 12 elemente de control stabilite, în principal, în baza cerințelor de prezentare a informațiilor despre Controlul Intern al Raportărilor Financiare din reglementări naționale, europene și internaționale. Aceasta rezultă din comparația celor 12 elemente de control cu cerințele din Item 15 ”Controale și proceduri” din Formularul 20-F impus de SEC.

Pe ansamblu, **concluziile** cercetării din **Studiul empiric CIRF/EBA** indică la fel ca și în cazul **Studiului empiric CIRF/G20**, **creșterea gradului de transparență** în privința Controlul Intern al Raportărilor Financiare. În mod concret pentru perioada analizată (2007-2011) următoarele rezultate sunt relevante:

- băncile care au raportat mai mult de șapte elemente de control aparținând *Clusterului 12-7* au înregistrat un trend crescător, în timp ce ponderea băncilor care raportează mai puțin de 7 elemente de control este mai mare, indicând **nevoia de îmbunătățire a practicilor bancare actuale de prezentare (publicare)** în Situații financiare/Rapoartele Anuale a informațiilor referitoare la Controlul Intern al Raportărilor Financiare;
Natura evolutivă a gradului de transparență în *Clusterul 12-7* (a băncilor care raportează între 7-12 elemente de control) se concretizează în **creșterea cu 56,01%** în anul 2011 față de anul 2007.
- nu la toate elementele de control din *Clusterul 12-7* creșterea gradului de transparență este de peste 50%, existând **trei elemente de control** la care **raportările se situează sub 50 % din raportările posibile**;
Este cazul următoarelor elemente de control: Declarație cu privire la metodologia aplicată pentru măsurarea eficacității CIRF; Exprimarea opiniei Auditorului Extern cu privire la eficacitatea CIRF, inclusiv cu privire la existența unor erori materiale legate de CIRF; Afirmația structurilor de supraveghere (Consiliu de Supraveghere, Comitet de Audit) asupra eficacității CIRF.
- pe ansamblu, raportările tuturor băncilor din cele două cluster (*Clusterul 12-7* și *Clusterul 6-0*) în anul 2011 față de anul 2007, exprimat prin numărul elementelor de control publicate, indică **creșterea gradului de transparență cu 30,08% (Anexa 5.7)**;
- pentru *Clusterul 12-7*, per ansamblu, în perioada analizată, au fost publicate **72,77% din numărul raportărilor posibile pentru mulțimea elementelor de control (1240 din 1704 raportări posibile)**, în timp ce creșterea gradului de transparență raportat la mulțimea elementelor de control, în 2001 față de 2007, a fost de **61,70%**;

- aplicând regula Pareto au fost identificate **elementele de control a căror prezentări** în cele 142 de Rapoartele Anuale ale băncilor Clusterului 12-7 pentru perioada 2007-2011 **depășesc pragul de semnificație** definit (80%);

Este cazul următoarelor elemente de control: Declararea în Raportul Anual a responsabilității Managementului pentru asigurarea existenței și funcționării CIRF; Afirmarea Managementului/CEO-ului și/sau CFO-ului cu privire la stabilirea, menținerea și eficacitatea CIRF; Prezentarea includerii temei CIRF pe agenda structurilor de supraveghere (Consiliu de Supraveghere, Comitet de Audit); Prezentarea unor detalii despre modul de organizare al CIRF; Redarea scopului, a ariei de cuprindere CIRF; Publicarea în Raportul Anual a controalelor aferente riscurilor identificate cu privire la raportarea financiară.

Pe fondul acuzelor invocate la adresa Controlului Intern al Raportării Financiare, al etalonării lui ca fiind una din cauzele crizei financiare care a debutat în anul 2007, am dezvoltat cercetarea referitoare la identificarea valențelor cognitive ale Controlului Intern al Raportării Financiare potrivit demersurilor de cercetare prezentate în Capitolul 6. Rezultatele obținute s-au concretizat în aspecte noi care plasează în centru atenției **interdependențele actuale relevante în care este antrenat Controlul Intern al Raportării Financiare**, alături de alți indicatori cheie care influențează performanța activității bancare.

În mod concret, în contextul în care în ultima perioadă suntem martorii afirmării pregnante a riscurilor sistemice bancare, alături de așteptări tot mai mari ale investitorilor în privința performanței - urmărind obiectivele specifice declarate potrivit metodologiei prezentate, inclusiv prin testarea ipotezelor de condiționalitate pe baza **regresiei de tip OLS** - următoarele concluzii și aspecte demonstrate din testarea ipotezelor sunt relevante:

- **Control Intern al Raportării Financiare** prin profilul definit de indicatorul **CIRF_e** este o **variabilă exogenă** care alături de alte două variabile exogene –profilul de risc și comportamentul investițional – constituie cadrul conceptual al **Modelului balanced scorecard RIC**, util în monitorizarea activității bancare;
- indicatorii cheie ai **Modelului balanced scorecard RIC** care - în baza aplicării **testului t cu ajutorul programului SPSS** pentru indicatorii variabilelor exogene - **au înregistrat diferențe semnificative în evoluția în timp**, respectiv în anul 2011 față de anul 2008 sunt: Adecvarea Capitalului la Riscuri (ACR), Credite Neperformante/Total Credite (CNTC), Provizioane pentru credite neperformante/Total Credite (PTC), Disponibilități și conturi curente la bănci/Total Active (DTA), Profit Operațional/Total Active (POTA), Total Active aferente Activității de Exploatare/Total Active (TAETA), Elemente_Control Intern al Raportării Financiare (CIRF_e);
Acest lucru evidențiază faptul că impactul crizei financiare a continuat să se resimtă puternic și în anul 2011.
- **există interdependență între calitatea Controlului Intern al Raportării Financiare și performanța bancară**, așa cum a reieșit din testarea efectuată pe baza **Modelului balanced scorecard RIC** aplicând **regresia de tip OLS** asupra datelor eșantionului format din băncile de importanță sistemică în Europa; demonstrarea acesteia este evidențiată la nivelul anului 2011 și indică **influența semnificativă, în sens pozitiv, a calității Controlului Intern al Raportării Financiare asupra satisfacției acționarilor** băncilor de importanță sistemică în Europa.
Din regresia de tip OLS a mai rezultat faptul că performanța bancară exprimată prin satisfacția acționarilor este afectată semnificativ în sens negativ, de profilul de risc al băncilor - exprimat de un grad redus de solvabilitate, un grad redus de lichiditate, calitatea precară a portofoliilor – precum și de comportamentul investițional al

băncilor - afectat de dificultatea de finanțare, pierderi semnificative, deprecierea activelor.

Răspunsurile oferite pe parcursul tezei de doctorat la întrebările deschise rezultate din teoria și practicile bancare aferente obiectivului cercetării, concretizate în **contribuții proprii aduse** dezvoltă cunoașterea importantă pentru identificarea de noi soluții la problemele care erodează interesul public cu substras în domeniul bancar. În sinteză, alături de concluziile evidențiate anterior, prezentăm propunerile aduse arealului cunoașterii teoretice și practice bancare constând în contribuții proprii rezultate din actuala cercetare:

- am indicat **riscurile bancare și mix-ul de efecte** ale acestora cu implicații în raportarea financiară, pe fundalul clarificărilor asupra actualului context al afacerilor bancare;
- am pus la dispoziția celor interesați o **Hartă a riscurilor bancare** care constituie un fundament care să ghideze activitățile de stabilire a celor mai adecvate proceduri de raportare financiară, de prezentare a informațiilor, urmărind cerințele de transparență pe care se fundamentează credibilitatea bancară;
- am definit **Organigrama unui Sistem de Controlul Intern**, atât din punct de vedere al polilor de responsabilitate, cât și din punct de vedere funcțional, facilitând înțelegerea responsabilităților, a canalelor de raportare și de comunicare;
- am propus adoptarea unei noi structuri de responsabilitate în centralizarea, transmiterea, facilitarea în documentarea controalelor de conformitate și a proceselor operaționale, numită **Centru de Competență pentru Sistemul de Control Intern**;
- am propus considerarea circumstanțelor care conduc la **realizarea profilaxiei bancare** și care se referă la:
  - ✓ exprimarea într-un raport a opiniei auditorului extern asupra eficacității sau ineficacității controlului intern folosind forma pozitivă de exprimare a acestuia;
  - ✓ punerea la dispoziția utilizatorilor de informații financiare a raportului de evaluare conținând relatări asupra unor puncte slabe, chiar dacă aprecierile sunt de genul că acestea nu au impact semnificativ în situațiile financiare;
  - ✓ introducerea obligației de a raporta public modul în care au fost remediate punctele slabe identificate anterior;
  - ✓ organizarea unor evenimente de tipul conferințelor, întâlnirilor cu acționarii, alți utilizatori de informații financiare, reprezentanți ai autorităților de supraveghere, ai organismelor profesionale, consultanți, auditori sau analiști pe tema care aduce în dezbatere remedierea deficiențelor de control în cauză;
  - ✓ temperarea dorinței managementului de popularizare în avans a realizărilor bancare.
- am creat un **instrument util** managementului bancar în raportarea financiară, acesta fiind **Tabloul sintetic: Particularități bancare și abordarea riscurilor în procesul de întocmire a situațiilor financiare**;
- am sintetizat cele mai **reprezentative elementele - sursă a volatilității în Situațiile Financiare bancare**;
- **am creat Modelul aplicativ de Comunicare și Informare despre CIRF (Modelul CI/CIRF)** care oferă responsabililor bancari în raportarea financiară soluții utile privind modul de prezentare în Situațiile financiare/Rapoartele Anuale a informațiilor referitoare la Controlul Intern al Raportării Financiare, ghidându-i pe aceștia în cunoașterea și stabilirea măsurilor de conformitate cu cerințele din reglementări, astfel încât să se asigure transparența și credibilitatea solicitată mediului bancar;
- **am definit un indicator propriu (CIRF_e)** care să exprime profilul de control intern în raportarea financiară necesar în analiza econometrică a interdependențelor cu profilul de risc și comportamentul investițional. Acest indicator, rezultat al unei cercetări care

aduce un plus de valoare domeniului contabilității, se remarcă prin abordarea inovativă efectuată pentru obținerea de informații suplimentare referitoare la stadiul Controlului Intern al Raportării Financiare în băncile relevante sistemic din Europa, având în vedere și gradul de confidențialitate asociat acestuia.

- am creat **Modelul balanced scorecard RIC**, un instrument util, atât acționarilor - în monitorizarea și exercitarea activă a controlului, oferindu-le o imagine mai amplă asupra activității finanțate pentru a putea interveni oportun, prin decizii informate și asumate în privința așteptărilor în obținerea performanței pe termen lung – cât și managementului - în monitorizarea și realizarea obiectivelor strategice definite în scopul asigurării performanței așteptate de acționari.

Evidențiem relevanța și adecvarea abordării propuse prin modelul creat, a alegerii indicatorilor cheie care compun variabilele modelului pentru obiectivul stabilit, fapt demonstrat în urma aplicării **testului t cu ajutorul programului SPSS și a analizei statisticilor descriptive**, din care a reieșit faptul că în anul 2011 față de anul 2008 au fost schimbări semnificative la peste 70% din indicatorii studiați.

Un plus de valoare este adus de cercetarea prezentată în teza de doctorat prin actualitatea, validitatea și relevanța subiectului tratat, precum și prin eșantioanele constituite și analizate. Aceasta pentru că în băncile selectate mai ales în eșantionul CIRF/EBA, clusterelor considerate sunt relevante din punct de vedere a riscului sistemic ca urmare a rezultatelor testării efectuate de Autoritatea Bancară Europeană de la Basel (European Banking Authority – EBA) și general acceptate de domeniul economic și practica bancară.

În concluzie, criza financiară globală a avut ca efect conștientizarea responsabililor bancari în ceea ce privește importanța și atenția cuvenită sistemului de control intern. Făcând o paralelă între anul 2008, anul în care se înregistrează în situațiile financiare bancare primele pierderi semnificative ca urmare a crizei izbucnite în anul 2007 în SUA și anul 2011 se observă o creștere a gradului de transparență în privința Controlului Intern al Raportării Financiare, care prin calitatea profilului dat de indicatorul **CIRF_e** s-a demonstrat că are o influență semnificativă, în sens pozitiv, asupra performanței bancare. Acest lucru pune în valoare utilitatea **Modelului balanced scorecard RIC** creat - care conține **indicatorul propriu CIRF_e** - în luarea de decizii informate și asumate, **cu efecte benefice asupra realizării obiectivelor organizaționale, a performanței bancare și în final o influență benefică și asupra bunăstării social-economice.**

Apreciem că vor fi bine receptate în cadrul practicilor bancare rezultatele prezentei cercetări, ajutând pe cei interesați să realizeze o raportare financiară din care îndoielile la adresa transparenței, a necunoașterii responsabilităților în producerea și publicarea informațiilor destinate actorilor bancari să fie cu mult diminuate. Mai mult, deschiderea de noi orizonturi în privința implicării acționarilor poate fi fundamentată în baza **Modelului balanced scorecard RIC**, pus în valoare de consecințele schimbărilor produse în ultima perioadă în practicile bancare, de implementarea de standarde și tehnologii noi de informare.

Cercetarea efectuată și prezentată în teza de doctorat și-a atins obiectivele stabilite, demonstrând amploarea și complexitatea fenomenelor în cauză prin abordările comprehensive dezvoltate - atât cele care țin de spectrul teoretic, dar mai ales cele din sfera practicilor bancare internaționale – prin concluziile preliminare și generale stabilite, prin propunerile concretizate în contribuțiile proprii utile în dezvoltarea practicilor bancare. Dovada relevanței și veridicității acestora o constituie studiile empirice, studiile comparative realizate în baza amplei documentări asupra realităților prezentate în cele 400 de Situații Financiare/Rapoarte Anuale cercetate, asupra informațiilor selectate din baza de date BANKSCOPE Bureau van Dijk și nu numai. În acest sens, se remarcă și testările efectuate în privința elocvenței și veridicității cercetărilor prin comparații la nivel internațional, precum în cazul **Studiului empiric CIRF/EBA**. Însă aspecte ce țin de particularități ale unor jurisdicții necuprinse în cercetare, de politici și opțiuni

contabile specifice anumitor bănci, de posibilitatea cunoașterii unor date referitoare la Controlul Intern al Raportării Financiare și care în prezent sunt confidențiale ar putea indica și alte aspecte, ar putea rafina și mai mult rezultatele testărilor și prelucrărilor econometrice efectuate. Acestea pot deveni noi perspective de cercetare pentru a identifica alături de cele propuse în teza de doctorat noi oportunități prin care îndoiala și acuzele aduse în prezent mediului bancar să fie înlocuite de credibilitate socială, atât la nivel bancă, cât și la nivel internațional.

Bibliografie

Articole

1. Ahmad, Z. et al (2011) Balanced scorecard: it is a spontaneous performance management tool?, *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, Vol. 2, Nr. 2.
2. Ahn, H. (2001) Applzing the balanced scorecard concept: an experience report, *Long Range Planning Journal*, Vol. 34, pp. 441-461.
3. Al-Najjar, S. (2012) Designing a balanced scorecard to measure a bank's performance: A case study, *International Journal of Business Administration*, Vol. 3, Nr. 4.
4. Barros, C. et al (2012) The technical efficiency of the Japanese banks: non-radial directional performance measurement with undesirable output, *Omega*, Vol. 40, Nr. 1, pp. 1-8.
5. Barry, F., Görg, H., Strobl E. (2001) Foreign Direct Investment, Agglomerations and Demonstration Effects: An Empirical Investigation, *Review of World Economics*, Vol. 140, Nr. 3, pp. 583 – 600.
6. Bartsch, E., Antonucci, D. (2011) European Banks: Stress tests - a necessary but not sufficient step forward, *Morgan Stanley Research Europe*, July 22, 2011 Edition European Banks.
7. Basel Committee on Banking Supervision (2011) Core Principles for Effective Banking Supervision, *Bank for International Settlements*, pp. 9-13.
8. Beattie, V., Dhanani, A. (2008) Investigating Presentation Change in U.K, Annual Reports, *Journal of Business Communication*, Vol. 45, Nr. 2, pp. 181-222.
9. Beckett, A. Hewer, P., Howcroft, B. (2000) An exposition of consumer behavior in the financial services industry, *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 18, Nr. 1, pp.15 -26.
10. Birdthistle, W., A., Henderson, M., T. (2008) One Hat Too any?: Investment Desegregation in Private Equity, *Olin Working Paper* Nr. 427.
11. Blanchard, O. J. (1987) Reaganomics, *Economic Policy*, Vol. 2, Nr. 5, pp. 15-56.
12. Briciu S., Dănescu T., Prozan M., Dănescu A. (2011) A model of internal control in the activities of state income administration, *WSEAS Conference Iași - IAASAT Conferences*.
13. Briciu S., Dănescu A. et al (2013) A Comparative Study of Well-Established Internal Control Models, *International Conference Emerging Markets Queries in Finance and Business*, Tg Mureș.
14. Briciu, S., Teiusan, C. (2006) The informational system of management accounting, *Annales Universitas Apulensis seria Oeconomica*, Vol. 1, Nr. 8, pp. 9-16.
15. Briciu, S., Socol, A., Rof, L. (2010) Contribution to knowledge and implementation of a model for valuation of audit risk, *Financiar Audit Magazine*, Nr. 6/2010.
16. Briciu, S., Mihăilescu C.T., Cordoș A.M. (2010) Considerations regarding responsibility and accountability of the independent auditor in statutory audit regarding fraud, *Financiar Audit Magazine*, Nr. 12/2010, pp. 21-27.
17. Buch, C. M., Lipponer, A. (2006) Clustering or Competition? The Foreign Investment Behavior of German Banks, *International Journal of Central Banking*, Vol. 2, Nr. 2, pp. 135-167.
18. Buttler, A. et al (1997) Linking the balanced scorecard to strategy, *Jurnalul Long Range Planning*, Vol. 30, Nr. 2, pp. 242 -253.
19. Clementi, G., Cooley, T., Richardson, M., Walte, I. (2009) Rethinking Compensation in Financial Firms, *Financial Markets, Institutions & Instruments*, Vol. 18, Nr. 2, pp. 160-162.

20. Dănescu, A. (2013) An Empirical Study Regarding Banks Transparency Degree of the Internal Control over Financial Reporting, *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research*, Vol. 47, ASE București, ISSUE 2/2013, ISSN 0424267, pp. 261-274.
21. Demircuc-Kunt, A. et al (2010) Bank capital: lessons from the financial crisis, *IMF Working Paper* WP/10/286.
22. Domac, I., Martinez-Peria, M. S. (2000) Banking crises and exchange rate regimes: is there a link?, *The World Bank*.
23. Eichengreen, B., Arteta C. (2000) Banking Crises in Emerging Markets, *Institute for Business and Economic Research*, C00-115.
24. Ernst&Young (2006) The impact of IFRS on European Banks, *EYG*, Nr. AU0021.
25. Fratzscher M. (2000) On currency crises and contagion, *Institute for International Economics*, Nr. 00-9
26. Frydl, E.J., Quintyn, M. (2000) The benefits and costs of intervening in banking crises, *IMF Working Paper* WP/00/147.
27. Gillenkirch, R., Arnold, C. (2008) State of the Art des Behavioral Accounting, *WiST Zeitschrift*, Vol. 37, pp. 128-134.
28. Goldstein, M., Kaminsky, G., Reinhart C. (2000) Assessing financial vulnerability: an early warning system for emerging markets, *Institute for International Economics*, pp. 1-56.
29. González-Hermosillo, B. (1999) Determinants of Ex-Ante Banking System Distress: A Macro-Micro Empirical Exploration of Some Recent Episodes, *IMF Working Paper* Nr. 99/33.
30. Hanson, J., Towle, J. (2000) The balanced scorecard: Not just another fad, *Jurnalul Credit Union Executive*, Vol. 30, Nr. 1, pp. 12-16.
31. Hardy, D. C., Pazarbasioglu, C. (1999) Determinants and leading indicators of banking crises: further evidence, *IMF Staff Papers*, Vol. 46, Nr. 3, pp.247-258.
32. Huang, K. et al (2011) Implementing a sustainability balanced scorecard "dashboard" approach to assess organisational legitimacy, *CSEAR Australasian Conference*, Nr. 10, pp. 1-31.
33. Hofstedt, T., Kinard, J. (1970) A strategy for behavioral accounting research, *The Accounting Review*, Vol. 35, pp. 38-54.
34. Honohan, P., Klingebiel, D. (2000) Controlling the fiscal costs of banking crises, *World Bank Policy Research Paper*, Nr. 2441, World Bank.
35. Honohan, P. (2001) Recapitalizing banking systems. Implications for incentives and fiscal and monetary policy, *Policy Research Working Paper*, WPS 2540, World Bank.
36. Houben, A., Kakes, J., Schinasi G. (2004) Toward a framework for safeguarding financial stability, *IMF working paper*, WP/04/101.
37. Hoitash, R., Hoitash, U., Bedard, C. (2008) Internal Control Quality and Audit Pricing under the Sarbanes-Oxley Act, *Auditing: a Journal of Practice & Theory*, Vol. 27, Nr. 1, pp. 110–125.
38. Hunang, H., Lin, X. (2006) From strategy to action: the balanced scorecard for commercial banks, *Journal of Beijing Institute of Technology (Social Sciences Edition)*, Vol. 3.
39. Hutchison, M., McDill, K. (1999) Are all banking crises alike?, University of California, *Working Paper Series*, Vol. 99, Nr. 11.
40. Jagannathan, R., Kapoor, M., Schaumburg, E. (2009) Why are we in recession? The Financial Crisis is the Symptom and not the Disease, *NBER Working Paper*, Nr. 15404.
41. Jensen, M., Meckling, W. (1976) Theory of the firm: managerial behavior, agency costs, and ownership structure, *Journal of Financial Economics*, Nr. 3, pp. 305-360.

42. Jin, J. et al. (2013) Impact of FDICIA internal controls on bank risk taking, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 37, Nr. 2, pp. 614-624.
43. Kamau, C., Harorimana D. (2008) Does knowledge sharing and withholding of information in organizationla committees affect quality of group decision making? *Academic Publishing*, pp. 341 – 348.
44. Kaplan, R. (1984) The evolution of Management Accounting, *The Accounting Review*, Vol. 59, Nr. 3, pp. 390-418.
45. Kaplan, R., Norton, D. (1992) The Balanced Scorecard: Measures that drive performance, *Harvard Business Review*, pp. 77-80.
46. Kaplan, R., Norton, D. (1993) Putting the balanced scorecard to work, *Harvard Business Review*, pp. 134-142.
47. Kaplan, R., Norton, D. (1996) Using the balanced scorecard as a strategic management system, *Harvard Business Review*, Vol. 74, Nr. 1, pp. 75-85.
48. Knechel, R.W. (2007) The Business Risk Audits: Origins, Obstacles and Opportunities, *Accounting, Organizatios and Society*, Vol. 32, Nr. 4-5, pp. 383-408.
49. Lang, W., Jagtiani, J. (2010) The mortgage and financial crisis: the role of credit risk management and corporate management, *Atlantic Economic Journal*, Vol. 38, Nr. 2, pp. 295-316.
50. Leech, T. (2010) SOX 404-Dangers of Control Frameworks, *Cost Management*, pp. 10-11.
51. Le Lesle, V., Avramova, S. (2012) Revising Risk Weighted Assets, Why do RWAs differ across countries and what can be done about it?, *International Monetary Fund (IMF) Working Paper*, WP/12/90, pp. 4-6.
52. Männasoo, K., Mayes, D. G. (2009) Explaining bank distress in Eastern European transition economies, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 33, pp. 244-253.
53. Marquis, D. C. Silva, C. Nicoletti, E. Silva, J. Sacristan G. (2010) The Idb Takes Necessary Steps To Keep Trade Flowing, *Global Voice*, Vol. 1, Nr. 2, pp. 13-16.
54. Mayes, D. (2004) Who pays for bank insolvency?, *Journal of International Moneyand Finance*, Vol. 23, Nr. 3, pp. 515-551.
55. McNally, S. (2013) The 2013 COSO Framework & SOX Compliance: One approach to an effective transition, *Strategic Finance*, iunie 2013.
56. Minjares, F. (2008) Activity based costing at Diebold, *International Journal of Strategic Cost Management*, Vol. 3, Nr. 2.
57. Mishkin, F. S. (2000) Prudential supervision: why is it important and what are the issues?, *NBER Working Paper Series* Nr. 7926.
58. Noyer, C. (2008) Lessons from the crisis: a central banker's refiections on some accounting policy issues, *Bank of France Governor, Meeting of the accounting profession*, Paris.
59. Petrella G., Resti, A. (2012) Supervisors as Information Producers: Do Stress Tests Reduce Bank Opaqueness?, *SSRN Paper*, ID 1968681.
60. Posen, A. S. (2006) Why central banks should not burst bubbles, *International Finance*, Wiley Blackwell, Vol. 9, Nr. 1, pp. 109-124.
61. Quignon, L. (2011) Basel III: No Achilles' Spear, *BNP Paribas Conjoncture*, Vol. 5, Nr. 6, pp. 3-22.
62. Rafee, A. (2004) The key to targeting lies in users' real behavior, *New Media and Age*, p. 17.
63. Rajan, R. (2005) Has Finance made the World Riskier?, *European Financial Management*, Vol. 12., Nr. 4, pp. 499-533.

64. Rojas-Suarez, L. (1998) Early Warning Indicators of Banking Crises: What Works for Emerging Markets?, *Conference of Allied Social Sciences Association, Inter-American Development Bank*, Washington D.C.
65. Schäck, K., Čihák, M., Wolfe S. (2006) Are More Competitive Banking Systems More Stable?, *International Monetary Fund Working Papers*, WP 06/143.
66. Shin, H. S. (2010) Financial intermediation and the post-crisis financial system, *BIS Working Papers* Nr. 304.
67. Smith, A. (2010) Agency theory and the financial crisis from a strategic perspective, *International Journal of Business Information Systems*, Vol. 5, Nr. 3, pp. 248-267.
68. Socol, A. (2011) Internal Banking Control and Audit: a Comparative Approach in the Romanian Banking Sector, *International Conference "Challenges of Contemporary Knowledge Based Economy" ICMEA 2011*, Alba Iulia.
69. Song, S., H. (2010) Financial intermediation and the post-crisis financial system, *BIS Working Papers* Nr. 304.
70. Soros, G. (1998) Toward a Global Open Society, *The Atlantic Monthly*, Vol. 281, Nr. 1, pp. 20-33.
71. Spofforth, M. (2012) View from the top, *Economia*, Issue 11, ICAEW, p.18.
72. Stoneburner, G., Goguen, A., Feringa A. (2002) Risk Management Guide for Information Technology Systems, *National Institute of Standards and Technology Gaithersburg*, Nr. 800-30, pp. 4-8.
73. Stulz, R., Karolyi, A., Doidge, C. (2009) Has New York become less competitive in global markets? Evaluating foreign listing choices over time, *Journal of Financial Economics*, Vol. 91, Nr. 3, pp. 235-277.
74. The Institute of Internal Auditors (IIA) (2013) The three lines of defense in effective risk management and control, *IIA Proposition Paper*, ianuarie 2013.
75. Thirlwell, J. (2010) Basel III and operational risk: the missing piece?, *FS Focus*, Nr. 43, ICAEW, pp.10-12.
76. Torre, A., Ize A. (2009) Regulatory reform: integrating paradigms, *The World Bank Policy Research Working Paper* Nr. 4842.
77. Turner, M.E., Patkanis, A.R. (1998) Theoretical perspectives on groupthink: A twenty-fifth anniversary appraisal, *Organizational Behaviour and Human Decision Processes*, Vol. 73, pp. 103-104.
78. Turner, P. (2006) The banking system in emerging economies: how much progress has been made?, *Bank for International Settlements Papers*, Vol. 28, pp. 1-9.
79. U.S. Senate Committee on Banking, Housing, and Urban Affairs (2008) Turmoil în US Credit Markets: Examining the Recent Actions, *Federal Financial Regulators, Banking, Housing&Urban Affairs*, Washington.
80. Vittas, D. (1991) Measuring commercial bank efficiency-Use and misuse of bank operating ratios, *Policy Research Working Paper Financial Policy and Systems*, Country Economics Department, The World Bank, WP 806.
81. Xiao, Y. (2009) French banks amid the global financial crisis, *WP International Monetary Fund*, WP09/201.

Cărți

1. Allen, F., Gale, G. (2007) *Understanding Financial Crisis*, ISBN 019925141, Oxford University Press.
2. Andone, I., Georgescu, I. C., Toma, C.C. (2011) *Research methodology in accounting*, Tehnopress, Iași, ISBN 978-9737028006, p.8.

3. Antill, N., Lee, K. (2008) *Company valuation under IFRS*, Harriman House LTD, ISBN 978-1-905641772.
4. Arrow, K. (1974) *The limits of organization*, New York-Londra, Norton, ISBN 0-393093239, p. 26.
5. Ben, J., Ale, M. (2009) *Risk: an introduction: the concepts of risk, danger and chance*, Routledge, New York, p.1.
6. Block, C. (2011) *The performance GAP of external auditors*, Gabler Verlag Wiesbaden, pp. 23-25.
7. Briciu, S. et al (2003) *Management through costs*, ISBN 973-6565904, Risoprint, Cluj Napoca, 2003.
8. Briciu S.,Todea N., Socol A. (2001) *Audit and the certification of the balance sheet*, Argus, București, ISBN 973-99132-2-9.
9. Briciu S. et al (2006) *Public internal audit*, ISBN 973-7942-57-4, Aeternitas, Alba Iulia.
10. Briciu S. et al (2005) *Control and expertise – instruments of safeguarding the assets and law compliance*, ISBN 973-656-432-0, Risoprint, Cluj-Napoca.
11. Briciu S. et al (2010) *Accounting and management control – instruments for evaluating the entity s performance*, Aeternitas, ISBN 978-9731890715, Alba Iulia
12. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) (1992) *Internal Control – Integrated Framework*, Jersey City, NJ 073113881, p. 3.
13. Copeland, T. et al (2010) *Valuation: Measuring and managing the value of companies*, John Wiley, McKinsey, New York, ISBN 978-0-470424650.
14. Corfe, R. (2008) *Social Capitalism in Theory and Practice*, Arena Books, ISBN 978-0955605536, pp. 34-50.
15. Dănescu, T. (2007) *Financial Audit – converging between Theory and Practice*, Irecson, ISBN 978-9737694263, pp. 217-235.
16. Eduard C. (2007) *Baby Boomers, Genetion X and Social Cycles*, Vol. 1, Logwave Press, ISBN 978 -1896330068, p. 300.
17. Early, B. (2005) *Banker's Guide to Funds Transfer Pricing*, Sheshnuff Books, ISBN 978-1558273382.
18. Freeman, E., E. (1984) *Strategic management: A stakeholder approach*, Cambridge University Press, ISBN 978-0521151740, Boston, p. 16.
19. Gibson, C (2013) *Financial reporting and analysis: Using financial accounting information*, South Western Cerngage Learning, Mason, ISBN 978-1133188766, p. 549.
20. Golin, J., Delhaise, P. (2013) *The bank credit analysis handbook: a guide for analysts, bankers, and investors*, John Wiley and Sons, Singapore, ISBN 978-0470821572, pp. 506-539.
21. Gordon, P. (2012) *The Changing Business of Banking: A Study of Failed Banks from 1987 to 1992*, ISBN 978-1231325483, General Books, pp.19-24.
22. Gup, B. (2007) *Corporate Governance in Banking*, Edward Elgar Publishing Limited, ISBN 978-1-845429409, pp. 197-200.
23. Houghton, K. A., Jubb, C., Kend, M. (2010) *The Future of Auditing: Keeping Capital Markets Efficient. Towards a national strategy on the future of auditing*, The Australian National University Press, Canberra, pp. 255-291.
24. IFAC – CAFR (2013) *Manual of international regulation of quality control, audit, review and other assurance services and related services*, 2012 Edition, Irecson, București, ISBN 978-9737694607.
25. IASB (2009-2012) *Financial Instruments: Amortized Cost and Impairment*, ISBN 978 1 907026 43 0, London, pp. 16 - 19.

26. Institut für Interne Revision (IIA Austria) (2004) *Enterprise Risk Management - Integrated Framework*, Institut für Interne Revision, Viena, Austria, ISBN 978-3950267617.
27. Kaplan, R., Cooper, R. (1987) *Accounting and Management: Field study perspectives*, Harvard Business School Press, ISBN 0875841864, pp. 204-228.
28. Kaplan, R., Norton, D. (1996) *The balanced scorecard translating vision into action*, Harvard Business School Press, Boston, ISBN: 0875846513.
29. Kotler, P., Gary, A. (2010) *Principles of Marketing*, Pearson Prentice Hall, ISBN 978-0137006694, pp. 88-121.
30. Lam, J. (2003) *Enterprise Risk Management: From Incentive to Controls*, ISBN 978-65432, Wiley&Sons, p. 59.
31. Lindgren, C.J., Garcia, G., Saal, M.I. (1996) *Bank Soundness and Macroeconomic Policy*, ISBN 1-55775599, IMF Publication Services, Washington.
32. Marchetti, A.M. (2005) *Beyond Sarbanes-Oxley Compliance. Effective Enterprise Risk Management*, John Wiley& Sons, ISBN 13 078-0471726265.
33. Mitchell, R.K. et al (1997) Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what counts, *Academy of Management Review*, Vol. 22, Nr. 4, pp. 853-886.
34. Moeller, R. R. (2007) *COSO Enterprise Risk Management: Understanding the new Integrated ERM Framework*, Wiley, ISBN 978-4717411152, p. 4.
35. Morris, S. D. (2008) *The Basel II „Use Test” A Retail Credit Approach*, ISBN 978-1434373014, Author House, Bloomington, SUA, pp. 28-48.
36. Parrino, R., Kidwell, D. (2009) *Fundamentals of Corporate Finance*, John Wiley & Sons, ISBN 978-0470577189.
37. Reinhart, C., Rogoff, K. (2009) *This time is different-8 centuries of financial folly*, Princeton University Princeton, ISBN 978-06911421460, p. 139.
38. Renard, J. (2010) *Theory and practice of internal audit*, Eyrolle, Editions d Organisation, Paris, ISBN 978-2212544978, pp. 10-45.
39. Sharma, M. (2008) *Management of financial institutions with emphasis on bank and risk management*, Prentice Hall of India Private, ISBN 978-81-20335332, pp. 88-89.
40. Stiglitz, J.E. (2010) *Freefall*, W.W. Norton, ISBN 978-9731931531.
41. Tabără, N., Briciu, S. *News and perspectives in accounting and management control*, Tipo Moldova, Iași, 2012, ISBN 978-9731687230.
42. Taylor, J. (2009) *Getting off track - how government actions and interventiones caused, prolonged and worsened the financial crisis*, Hooverpress, ISBN 978-0817949716, pp. 25-30.
43. Teall, J. (2012) *Financial Tarading and Investing*, Academic Press Elsevier, ISBN 978-0123918802, pp. 101-114.
44. The Institute of Internal Auditors (IIA) (2011) *Internationale Standards für die berufliche Praxis der Internen Revision*, Institut für Interne Revision Austria, ISBN 978-39502676031, p. 15.

Legislație

1. ****New Accounting Law* (2009) Official Monitor Germany, www.bmj.de/.
2. ****Directive Nr. 98/26/CE of UE Parliament and Council Mai 1998*.
3. ****Directive 2005/60/CE of UE Parliament and Council, October 2005*.
4. ****Directive EU 2006/43/CE*, Official Journal of the European Union, L 157/87, 9.6.2006.

5. ****Directive 2010/78/UE of UE Parliament and Council, November 2010*, Official Journal of the European Union, L 331,15.12.2010, p.120.
6. ****Accounting Law Nr. 82 from 24th December 1991*.
7. ****Law Nr. 312/28.06.2004*, M.Of, Nr. 582, Part I.
8. ****Law 656 from 7th December 2002*, M.Of, Nr. 702/2012.
9. ****Law Nr. 672/2002* Official Monitor Nr. 856/2011.
10. ****Law Sarbanes-Oxley (SOX) from 2002*, Public Law Nr. 107-204, 116 Stat. 745 and 15 U.S.Code § 7201.
11. ****Regulation (CE) Nr.1606/2002 of UE Parliament and Council*, MOCE Nr. 243/11.09.2002, Art.2, 3.
12. ****Regulation Nr. 18/2009*, Official Monitor, Nr. 549/2011.
13. ****Financial Ministry Order Nr. 3055 from 29th October 2009*.
14. ****Financial Ministry Order Nr. 946 from 4th July 2005*.
15. ****National Bank of Romania Order Nr. 9 from 16 iulie 2010*.
16. ****OUG 50/2010*.
17. ****OUG Nr. 98/2006*.
18. ****OUG Nr. 99/2006*.
19. ****OUG Nr. 202/2008*.
20. ****OU Nr. 39/1996*.
21. ****OU Nr. 10/2004*.
22. ****OU Nr. 28/2006*.
23. ****OU 119/1999*.
24. ****New Company Law (2008) Austrian Official Monitor (Bundesgesetzblatt)*, <http://www.ris.bka.gv.at/>.

Seminarii profesionale și simpozioane

1. Akademie für Recht und Steuern (2012) Basel III – Actual requests for credit institutions, Viena, 14.06.2012.
2. Alpbach Forum (2012) Discussion Panels on the Financial Markets in Europe Alpbach, 30-31.08.2012.
3. Ernst&Young (2012) Introduction to IFRS for banks, Viena, 27-28.08.2012.
4. IIA Austria (2012) COSO in practice, Viena, 5-6.11.2012.
5. IIA Austria (2012) Internal Control System in the entity, Viena, 13-14.11.2012.
6. Österreichische Akademie der Wissenschaften (2012) Financial Markets in Times of Crisis, Viena, 18.04.2012.
7. Price Waterhouse Coopers (2012) CRD IV/CRR – New regulatory requirements, Viena, 13.09.2012.
8. Volksbank Akademie (2012) Auditing of Financial Reporting, Bad Aussee, 1-5.10.2012.
9. Volksbank Akademie (2012) Auditing of Financing Activities, Velden, 10-14.10.2011.